

Följer Göteborgs Stad förbudet om ftalater i varor?

MILJÖPOLICY FÖR GÖTEBORGS STAD

Miljöpolicyen beskriver vårt gemensamma synsätt på miljöarbetet. I Göteborgs Stad ska vi arbeta tillsammans för en god livsmiljö och en hållbar utveckling. Miljöhänsyn ska vara en självklar del i beslut i alla nämnder, styrelser och verksamheter i stadens regi.

Vi ska vara föregångare och se vår del av helheten

Göteborgs Stad ska vara en föregångare på miljöområdet och eftersträva ett kretsloppssamhälle genom att förebygga och åtgärda miljöproblem. Ekologisk hållbarhet är nödvändigt för miljön och ger ett stort mervärde för människors livskvalitet. Vi måste arbeta långsiktigt med alla tre dimensionerna av hållbar utveckling - den ekologiska, den sociala och den ekonomiska - eftersom de är varandras förutsättningar.

Vi ska minska vår miljöpåverkan till nytta för medborgarna

Tillsammans ska vi minska vår miljöpåverkan, både i vårt interna miljöarbete och i våra olika uppdrag att driva verksamhet till nytta för medborgarna. Vi ska skapa en god livsmiljö för alla som bor, arbetar i eller besöker Göteborg - nu och i framtiden, här och globalt. Om Göteborgs Stad ska bidra till ett rättvist miljöutrymme för alla kan vi inte skjuta miljöproblem utanför kommungränsen eller in i framtiden. Miljöarbetet ska vara en naturlig del i vårt dagliga arbete och det är självklart att vi ska uppfylla lagar och krav som berör vår verksamhet. Men vi ska också sträva efter att göra mer än lagen kräver genom att arbeta med ständiga förbättringar på miljöområdet.

Vi ska inspirera och utbyta kunskap med andra

Genom att driva på utvecklingen och visa på goda exempel vill vi inspirera och underlätta för medborgare, företagare, intresseorganisationer med flera att minska sin miljöpåverkan. Ett framgångsrikt miljöarbete förutsätter att vi utbyter kunskap och utvecklar samarbete med andra aktörer i samhället.

Vi uppnår detta bland annat genom att arbeta med stadens lokala miljökvalitetsmål och miljöprogrammet. Några viktiga områden är:

- Minskad klimatpåverkan
- Ökad andel hållbart resande
- Ökad resurshushållning
- En sundare livsmiljö
- Främjad biologisk mångfald
- Tillgängliga och varierade parker och naturområden
- Göteborgs Stad som föregångare

Förord

Miljömålet för Giftfri miljö är ett av de miljömål som är svårast att nå. Dessutom är lagstiftningen inom kemikalieområdet, speciellt när det gäller varor, inte tillräcklig för att säkerställa att farliga ämnen inte förekommer i barns miljöer.

Miljöförvaltningen har tillsammans med förvaltningar och bolag tagit fram en kemikalieplan för Göteborgs Stad. Kemikalieplanen är ett styrande dokument för alla förvaltningar och bolag som visar hur vi inom staden kan arbeta för att minska användningen av farliga ämnen. I kemikalieplanen finns åtgärder som alla verksamheter inom staden ska arbeta med för att Göteborgs Stad ska nå de lokala delmålen för Giftfri miljö.

För att intensifiera arbetet med kemikalieplanen har miljöförvaltningen fått miljöstimulansmedel för att driva projektet ”Lätt att handla kemikalierätt” som syftar till att förenkla för de i staden som köper in varor att göra rätt val med avseende på kemikalier. En rapport för det projektet kommer att presenteras i slutet av året. Utöver det fick miljöförvaltningen ett uppdrag i budgeten för 2016 att följa upp hur staden följer lagstiftning som begränsar förekomsten av mjukgörare, så kallade ftalater, i varor. Denna rapport sammanställer resultatet av ftalattuppdraget. Analyserna inom projektet är bekostade med miljöstimulansmedel till åtgärd 96 i miljöprogrammet, ”Öka analyserna och tillsynen av kemikalier i varor”.

Innehåll

Förord	1
Innehåll	2
Sammanfattning	3
Bakgrund	5
Uppdrag.....	5
<i>Omfattning</i>	5
<i>Avgränsning</i>	6
Kemikalieplanen	6
Metod	8
Resultat	9
Analyser	9
Rutiner.....	9
<i>Kulturförvaltningen</i>	9
<i>Liseberg</i>	10
<i>Got Event, Vallhallabadet</i>	11
<i>Idrotts- och föreningsförvaltningen – Lundbybadet</i>	11
<i>Göteborgs turistbyrå</i>	11
Slutsatser	12
Förslag till fortsatt arbete	13
Ordlista	15
Referenser	16
Bilagor	17

Sammanfattning

Miljöförvaltningen har undersökt innehåll av ftalater i 11 varor till barn som Göteborgs Stad säljer. I tre av dessa påvisades ftalater, varav i ett fall i en halt som överskrider den halt som är satt som gräns i kemikalieplanen för Göteborgs Stad. På grund av undantag i lagstiftningen var det dock ingen vara som överskred begränsningarna i Reachförordningen.

Ftalater är en grupp ämnen som bland annat används som mjukgörare i plast. Vissa ftalater är klassade som fortplantningsstörande och misstänkt hormonstörande. I EU:s kemikalielagstiftning, Reach, regleras sex ftalater i leksaker och barnavårdsartiklar men det finns betydligt fler ftalater som misstänks ha negativa effekter. I kemikalieplanen går Göteborgs Stad längre än lagstiftningen och strävar efter att fasa ut fler ftalater och i fler typer av varor än lagen kräver.

Undersökningen visar tydligt på bristerna i kemikalielagstiftningen när det gäller varor till barn. I leksaksdirektivet, EUs lagstiftning om leksakers säkerhet, finns en rad undantag från vilka produkter som definieras som leksaker vilket också innebär att dessa inte omfattas av regleringar av kemikalier i leksaker. En vara som riktar sig till barn är alltså tillåten att sälja fastän den innehåller höga halter av ett ämne som är begränsat i leksaker trots att det kan antas att användningen av dem inte skiljer sig åt.

Eftersom det finns få regler kring farliga ämnen i varor och eftersom varubranschen är komplex kan det vara svårt att säkerställa att varor inte innehåller farliga kemikalier. Därför är fortsatt tillsyn på varor, framför allt varor till barn, viktig.

Det är positivt att endast en av de analyserade varorna innehöll ftalater i en hög halt men eftersom bara 11 varor analyserades går det inte att helt utesluta att förbjudna ftalater kan förekomma i varor som staden säljer. Genom att jobba systematiskt och medvetet med att ställa krav och följa upp dem kan verksamheterna påverka leverantörer av varor att fasa ut farliga kemikalier.

Inom uppdraget har miljöförvaltningen även undersökt vilka inköpsrutiner de förvaltningar och bolag, som säljer varor till barn, har. Kulturförvaltningen, Liseberg, Got Event, Göteborg & Co och Idrotts- och föreningsförvaltningen fick frågor om de känner till kemikalieplanen, vilka krav de ställer med avseende på kemikalier vid inköp och upphandling samt hur de följer upp kraven.

- Verksamheter som säljer leksaker eller andra varor till barn har få varor av mjukgjord plast.
- Merparten av verksamheterna har arbetat med att fasa ut mjuk plast.
- Kemikalieplanen är känd på central nivå men är inte alltid förankrad hos de som gör inköp i verksamheten.

Inom ramen för kemikalieplanen driver miljöförvaltningen under året projektet Lätt att handla kemikalierätt, som syftar till att göra det enklare för de som köper in varor i staden att göra rätt val med avseende på kemikalier. Projektet kommer att redovisas i en särskild rapport.

Bakgrund

Ftalater är en grupp av ämnen som bland annat används som mjukgörare i plaster, framför allt i PVC (polyvinylklorid). PVC är en hård plast och mjukgörare tillsätts för att göra plasten mjuk och formbar så att det är möjligt att tillverka en mängd olika produkter, bland annat leksaker. PVC-plast kan innehålla upp till 50 procent mjukgörare, till exempel ftalater. Ftalater är inte kemiskt bundna till plastpolymeren och kan därmed läcka ut till omgivningen. Flera ftalater är klassade som reproduktionstoxiska och vissa misstänks även vara hormonstörande, bilaga 1. Exempelvis har man i djurförsök visat att ftalaten DEHP påverkar levern samt könsorganen och fortplantningsförmågan och man har observerat minskad testikelvikt och minskad spermieproduktion hos djur. Sammantaget misstänks DEHP ha hormonstörande effekter och kunna påverka könsorganens utveckling vid exponering under fosterperioden. Småbarn och foster bedöms som en särskild riskgrupp eftersom barn är känsligare och eftersom ämnena kan föras över från mamman till fostret.

I bilaga XVII till Reach regleras sex ftalater. Ftalaterna DEHP, DBP och BBP är förbjudna i alla leksaker eller barnavårdsartiklar i en halt över 0,1 procent. DINP, DIDP och DNOP är förbjudna i leksaker och barnavårdsartiklar som kan stoppas i munnen. Det finns dock betydligt fler ftalater som misstänks kunna ha negativa effekter.

Enligt Göteborgs Stads kemikalieplan får särskilt farliga ämnen, så kallade SVHC-ämnen (Substances of Very High Concern), samt hormonstörande ämnen på SIN-listan inte förekomma, i en halt över 0,1 viktprocent, i varor och produkter som staden köper. Detta innebär att staden ställer krav på fler än de sex ftalater som begränsas i Reach samt att det inte enbart är leksaker som omfattas.

Uppdrag

Enligt Göteborgs Stads budget för 2016 har miljö- och klimatnämnden uppdraget att utreda hur ftalatförbudet och utfasningen av farliga ämnen i märkningspliktiga kemiska produkter efterföljs av stadens verksamheter.

Målet med uppdraget är att verka för att Göteborgs Stad agerar som föregångare och ta ansvar för att förhindra spridningen av leksaker och barnavårdsartiklar som innehåller hormonstörande och reproduktionsstörande ftalater. Uppdraget kan ses som en del av stadens arbete med kemikalieplanen vilken syftar till ett systematiskt arbetssätt där alla tar ansvar utifrån sina uppdrag och till exempel bidrar med lösningar för utfasning av de farligaste ämnena i barns miljöer.

Omfattning

Miljöförvaltningen bedömer att de begränsningar som är aktuella att följa upp med avseende på förbjudna ftalater är de som regleras i Reach bilaga XVII. Uppföljningen har skett i dialog med de verksamheter miljöförvaltningen

identifierar som berörda. De varor som har omfattats är sådana som Göteborgs Stad säljer eller ger till konsumenter, det vill säga släpper ut på marknaden i egenskap av verksamhetsutövare.

De verksamheter som inledningsvis identifierades kunna vara berörda av utredningen var:

- Kulturförvaltningen: muséer, bibliotek, mässor, utställningar
- Idrott och Föreningsförvaltningen: sporthallar och liknande
- Liseberg
- GotEvent
- Göteborg & Co

Avgränsning

Utredningen och återrapporteringen av arbetet med utfasning av farliga ämnen i märkningspliktiga produkter sker genom uppföljningen av kemikalieplanen och kemikalierådets arbete och omfattas inte av denna rapport.

Livsmedelslagstiftningen och de begränsningar som finns för material i kontakt med livsmedel begränsar inte innehållet av specifikt ftalater i förpackningar. Denna uppföljning har därför inte omfattat livsmedelsförpackningar. Inom livsmedelstillsynen sker dock systematisk dokumentkontroll av förpackningar och material som kommer i kontakt med livsmedel vilket till viss del kan täcka in detta område.

Kemikalieplanen

Det lokala miljömålet för Giftfri miljö är att Göteborg ska vara så giftfritt att inte människors hälsa och miljö påverkas negativt. Kemikalieplanen visar hur staden ska arbeta för att nå de två delmålen om att förekomsten av miljögifter i barns vardag ska minska samt att utfasningsämnen inte ska användas eller släppas ut i Göteborg. En viktig del i detta arbete är att ställa kemikaliekraav vid upphandling och göra medvetna val vid inköp.

Göteborgs Stad upphandlar och köper in varor, produkter, tjänster och entreprenader för stora belopp och genom att ställa kemikaliekraav vid upphandling får staden möjlighet att minska användningen av SVHC-ämnen inklusive hormonstörande ämnen på SIN-listan. Kemikalieplanen omfattar därför bland annat åtgärder om att ställa kemikaliekraav vid upphandling av prioriterade varor och produkter som förekommer i barns vardag samt att tillfråga leverantörer om innehåll av SVHC-ämnen och hormonstörande ämnen i övriga varor. Åtgärderna omfattar även vad som ska följas upp i miljörapporten

Inom ramen för kemikalieplanen driver miljöförvaltningen under 2016 även projektet Lätt att handla kemikalierätt. Projektet syftar till att göra det enklare för de som köper in varor i staden att göra rätt val med avseende på kemikalier.

Som en del i det projektet görs analyser av farliga kemikalier i leksaker där fler ämnen än ftalater omfattas.

Metod

Miljöförvaltningen kontaktade de verksamheter som identifierats som berörda. Verksamheterna fick frågor om de säljer eller delar ut leksaker eller andra varor riktade till barn samt vilka rutiner de har för kravställning vid upphandling samt uppföljning av ställda krav. Därefter samlades ett antal varor av mjukgjord plast in från de verksamheter som svarat ja på frågan om de säljer eller delar ut leksaker eller andra varor riktade till barn. Dessa varor skickades sedan till laboratorium för analys av innehåll av 16 olika ftalater. Eftersom vissa av varorna bestod av olika material fick de tas isär för att avskilja det material som var intressant att analysera.

Vid insamling av varor valdes inte enbart leksaker eftersom projektet är kopplat till kemikalieplanen som även ställer krav på andra varor till barn och barns miljöer. Därför valdes, förutom leksaker, varor som till exempel simglasögon, armpuffar och en vattenflaska.

Analyserna av varorna samordnades med miljötillsyns analysprojekt av varor, som är en del av miljöprogramsåtgärd 96 "Öka analyserna och tillsynen av kemikalier i varor", vilket underlättat denna uppföljning.

De förvaltningar och bolag som omfattades av projektet fick, förutom frågor om de säljer varor till barn, även frågor om vilka rutiner de har kring inköp. Följande frågor ställdes:

- Känner verksamheten till Göteborgs Stads kemikalieplan och i vilken utsträckning tar de i så fall hänsyn till den vid inköp av leksaker eller andra produkter riktade till barn?
- Hur ser verksamhetens rutin för inköp ut när det gäller de produkter som säljs till konsumenter, i museibutiker eller liknande? Vilka krav ställs samt hur sker granskning och uppföljning med avseende på innehåll av kemikalier?
- Upphandlar verksamheten själva de produkter som säljs eller anlitas Upphandlingsbolaget? Om verksamheten upphandlar själva, hur går de tillväga vid kravställning och uppföljning med avseende på kemikalier?

Resultat

Analyser

Inom projektet samlades totalt 11 varor in. Vissa av dessa varor delades upp i separata prover på grund av olika materialsammansättning och därför skickades totalt 15 prover in för analys, bilaga 2.

I tre av de 15 proverna påvisades ftalater, bilaga 3. I ett av dessa låg halten över det gränsvärde på 0,1 viktprocent som gäller för leksaker. Det gällde innehåll av ftalaten DEHP i en väska som inhandlats på Liseberg. Väskan visade sig innehålla 18 viktprocent DEHP vilket är mycket över gränsvärdet för leksaker. I de båda andra proverna där ftalater påvisades rörde det sig om DEHP i ett fodral till simglasögon och DIBP samt DBP i ett par armpuffar, båda från Vallhallabadet. Halterna i dessa låg dock under till mycket under gränsvärdet för leksaker.

Väskan och simprodukterna är undantagna från leksaksdirektivet och klassas inte som leksaker. Det innebär att innehållet av ftalater inte är reglerat i dessa varor och därför inte kan jämföras med gränsvärdet för leksaker i Reach. Först efter insamling och analys framkom att väskan inte kunde definieras som leksak i juridisk mening.

Bland de varor som miljötillsyn samlade in påvisades ftalater i en halt över gränsvärdet för leksaker i en vara. Det gällde en regnmössa som inte heller klassas som en leksak och därmed inte omfattas av reglerna.

Rutiner

Samtliga förvaltningar och bolag där insamling av varor har skett har svarat på de frågor som ställdes inom projektet. Dessutom svarade även Göteborgs turistbyrå trots att de inte hade några varor som var aktuella för insamling och analys. Svaren för respektive verksamhet sammanfattas nedan samt i tabellform i bilaga 4.

Kulturförvaltningen

Kulturförvaltningen säljer leksaker på tre av de fyra museerna; Göteborgs Konstmuseum, Göteborgs Stadsmuseum och Sjöfartsmuseet Akvariet. På Röhsska museet saluförs inga leksaker.

Kulturförvaltningen uppger att samtliga butiksansvariga på museerna förutom på Göteborgs Stadsmuseum kände till Göteborgs Stads kemikalieplan. Genom enkäten fick Stadsmuseet kännedom om kemikalieplanen och avser att använda den i sitt arbete.

Konstmuseet upphandlar i regel själv de artiklar de köper in till butiken. De har hittills inte ställt krav avseende innehåll av kemikalier i de artiklar de köpt in men köper in mycket få produkter av mjuk plast.

Stadsmuseet upphandlar också själva och har som krav att plastprodukter endast köps in om leverantören kan garantera att den är giftfri men inte specifikt med anledning av kemikalieplanen.

Sjöfartsmuseet direktupphandlar varor till butiken. Sjöfartsmuseet uppger att de utgår från kemikalieplanen och har till exempel i fallet med plastleksaker begärt ut verifikation från båda leverantörerna av leksaker i mjuk plast för att säkerställa innehållet. De har även som ett utvecklingsarbete att se över hur de kan följa upp de företag de köper av genom att skapa en miljökravenkät som kan kartlägga leverantörerna avseende både varornas miljövänlighet och interna miljöarbete.

Både Göteborgs stadsmuseum och Sjöfartsmuseet har en medveten hållning i sitt arbete vad gäller miljöaspekter på alla artiklar de köper in. Det omfattar till exempel material, transport och tillverkning.

Liseberg

Liseberg har god kunskap om sin roll enligt Reachlagstiftningen. Eftersom Liseberg, enligt lagstiftning definieras både som tillverkare och distributör för olika produkter är det viktigt att de känner till vilka roller och därmed även ansvar de har.

Sedan 2015 har Liseberg ett pågående arbete med att gå igenom sitt sortiment av leksaker och souvenirer med fokus på säkerhet, kvalitet och varumärke. Många produkter har rensats bort och arbete pågår med att kartlägga befintliga leverantörer, styra upp avtal och minska antalet leverantörer. Liseberg har dokumenterade styrdokument för inköp som tillämpas vid inköp av leksaker och andra varor och tjänster.

För de produkter som tillverkas i Kina och där Liseberg har rollen som tillverkare har de genomfört noggrann genomgång av såväl leverantören som produkterna för att säkerställa att produkterna lever upp till kraven i Leksaksdirektivet. Genomgången omfattar granskning av verifikat i form av tekniska specifikationer samt EG-försäkran om överensstämmelse (DoC - Declaration of Conformity) samt testning av samtliga artiklar, såväl varan som ingående komponenter, enligt leksaksdirektivets föreskrifter hos ett ackrediterat tredjeparts testinstitut. Liseberg har en uppförandekod som leverantören har accepterat och har genomfört en revision av denna på plats i fabrik.

Gällande två företag inom EU som främst levererar så kallade licensprodukter har Liseberg avtal och teknisk dokumentation för varorna.

När det gäller övriga produkter har man inte hunnit lika långt i kontroll och uppföljning. Liseberg köper nästan uteslutande från företag baserade i Göteborgsregionen. Här har Liseberg hittills utgått från att leverantören har koll på gällande lagar och regler och att dessa följs. När Liseberg tar in nya produkter i sortimentet säkerställer de alltid att märkningen av produkten är korrekt. Tillsammans med leverantören går man igenom vad som gäller så att man kan säkerställa att kraven uppfylls. Leverantörer presenterar alltid

dokumentation på att man följer de säkerhetskrav som gäller inom EU på begäran.

Liseberg är även medlem i branschorganisationen Lek & Baby som bland annat verkar för att produkterna som säljs är säkra och uppfyller de lagkrav som ställs på leksaker.

Got Event, Vallhallabadet

Vallhallabadet säljer bland annat simglasögon och flythjälpmedel som riktar sig till barn. Got Event säljer inte varor till barn på övriga anläggningar men det kan förekomma att gästande arrangörer säljer sådana varor.

Got Event känner till kemikalieplanen men i dagsläget beaktas den inte av de som gör inköp och man ställer inga krav avseende kemikalier eller miljö. Got Event har en inköpsrutin som anger att miljömärkta produkter alltid ska väljas i första hand om sådana finns. Vid miljödiplomering av specifika evenemang kan mer långtgående krav ställas och uppföljning görs endast vid dessa evenemang.

Vallhallabadet styr själva inköpen av de produkter som säljs på badet. I de fall arrangörer säljer produkter under evenemang ansvarar de för inköpen.

Idrotts- och föreningsförvaltningen – Lundbybadet

De varor riktade till barn, som Lundbybadet säljer, omfattar bland annat armpuffar, simglasögon, badmössor och badblöjor.

Idrott och föreningsförvaltningen köper från ramavtalsleverantörerna i första hand och miljömärkta varor ska alltid väljas om det finns. De ställer inga egna miljökrav utöver de som Upphandlingsbolaget ställer.

På Lundbybadet bekräftas att upphandling görs av Upphandlingsbolaget men att direktupphandling gjorts i undantagsfall har när varor de vill köpa inte finns i upphandlat sortiment. På Lundbybadet kände man inte till kemikalieplanen.

Göteborgs turistbyrå

Göteborgs turistbyrå uppgav att de inte säljer några leksaker eller andra produkter till barn som är gjorda av mjuk plast. Vid ett besök i butiken vid Kungssportsplatsen hittade miljöförvaltningen heller inga leksaker av mjuk plast. Det fanns däremot en plånbok i butiken som till sin utformning kan tänkas tilltala barn men eftersom produkten inte exponerades på ett sätt så att den särskilt verkade riktad till barn så valde miljöförvaltningen att inte ta med produkten. Göteborgs turistbyrå uppger att inköp av produkter riktade till barn sker i begränsad omfattning.

Göteborgs turistbyrå kände inte till kemikalieplanen sedan tidigare och ställer inte heller några specifika krav avseende kemikalier vid inköp.

Slutsatser

Generellt sett säljer Göteborgs Stad få varor av mjuk plast som riktar sig till barn. Det är även få verksamheter inom staden som säljer sådana varor. Vid insamlandet av varorna var det tydligt att flera av verksamheterna har arbetat för att fasa ut varor av mjukgjord plast. Hos samtliga verksamheter hittades endast ett fåtal sådana varor och det var även få varor som innehöll ftalater. Trots det är det viktigt att verksamheterna ser över sina rutiner och har en uppföljande kontroll genom analyser av vissa varor eller granskning av analysprotokoll. Projektet visar även på hur viktigt det är att verksamheterna har ett systematiskt arbete kring kraven vid inköp.

Flertalet av verksamheterna som omfattats av projektet gör egna upphandlingar eller direktupphandlar hela eller delar av sitt sortiment. Det är speciellt viktigt att dessa verksamheter känner till kemikalieplanen samt ställer krav på innehåll av kemikalier i sina upphandlingar. I de ramavtal som Upphandlingsbolaget upphandlat så är kemikaliekraven redan ställda samt uppföljda genom granskning av verifikat. De verksamheter som själva handlar upp varor har därför ett extra ansvar och behöver ett systematiskt arbete för att de varor som köps in är säkra.

De som kommit längst i arbetet med att se över sitt sortiment av leksaker eller andra varor till barn med avseende på innehåll av kemikalier är Liseberg och Kulturförvaltningen.

Liseberg är den i särklass största aktören i staden när det gäller försäljning av varor till barn. Därför är det heller inte överraskande att det var där som en enstaka produkt med höga halter av ftalater upptäcktes. Liksom hos de andra verksamheterna som omfattades av projektet var de mjuka plastleksaker i minoritet vilket styrker Lisebergs uppgift om att de har arbetat med att fasa ut mjuk plast ur sitt sortiment.

Väskan som överskred gränsvärdet för DEHP i leksaker lämnades, efter att analysresultatet inkommit, över som ett ärende till miljöförvaltningens tillsynsenhet. Eftersom det framkom att det finns ett undantag i lagstiftningen där så kallade modeaccessoarer till barn inte omfattas inom begreppet leksaker så avslutades tillsynsärendet. Liseberg såg dock allvarligt på att väskan innehöll så höga halter av ett ämne som klassas som reproduktionsstörande och valde att återkalla väskan via sin hemsida samt facebook sida, se bilaga 5.

Fallet visar på de gränsdragningar och undantag som ibland förekommer i lagstiftningen. Väskan omfattas inte av begränsningsreglerna trots att den uppenbarligen riktar sig till barn. Det är alltså lagstiftningsmässigt tillåtet att sälja varor, i det här fallet en handväska till barn, som innehåller höga halter av ämnen som är förbjudna i leksaker även om det kan antas att väskan kommer att användas som en leksak.

Vad är då en leksak? Ett prov överskred med råge gränsvärdet. Vid närmare genomgång av lagstiftningen finns det utrymme i lagstiftningen att bedöma

väska som en modeaccessoar och den faller då in bland undantagen för regleringen av leksaker. Inte heller utrustning för vattensport och simhjälpmedel för barn, det vill säga simglasögon och armpuffar, betraktas som leksaker enligt leksaksdirektivet.

Kemikalieplanen för Göteborgs Stad går i det här fallet längre än lagstiftningen och anger att de ftalater som finns med på kandidatlistan samt bland de hormonstörande ämnena på SIN-listan inte ska förekomma i varor som staden köper in. Det gäller också för de varor som staden säljer vidare. Det är viktigt att stadens verksamheter ställer krav på innehåll av kemikalier i de varor som köps in men även att kraven följs upp för att säkerställa att farliga kemikalier inte förekommer. Liseberg har tagit till sig kemikalieplanen och kan ses som föregångare i stadens arbete med att få branschen att följa med i de hårdare kemikaliekraven på leksaker som Göteborgs Stad ställer. Detta för att Liseberg är en stor kund i leksaksbranschen och är ett skyltfönster för varor inom leksakssegmentet.

Det är positivt att endast en av de analyserade varorna innehöll ftalater i en halt över gränsvärdet för leksaker men det visar samtidigt att fortsatt tillsyn på varor, framför allt varor till barn, är viktig. Trots allt var det endast 11 varor som analyserades vilket är ett för litet antal för att helt kunna utesluta att förbjudna ftalater kan förekomma i varor som staden säljer.

Varubranschen är komplex med många underleverantörer och tillverkare i andra länder. Dessutom finns det få regler kring farliga ämnen i varor och för de flesta varugrupper finns det inga eller väldigt få regler om farliga ämnen. Det är därför många gånger svårt att försäkra sig om att man får varor som inte innehåller farliga kemikalier men genom att jobba systematiskt och medvetet med att ställa krav och följa upp dem kan verksamheterna visa leverantörerna att man menar allvar med kraven och få branschen att anpassa sig. Det visar också att det är viktigt med kravställning och uppföljning.

Museibutikerna har en viktig roll genom att de har möjlighet att visa på andra val när det gäller till exempel leksaker, vilket besöket på Sjöfartsmuseet visade. Där har man till exempel valt att ta in ett strandset med hink och spadar där råmaterialet till plasten kommer från Alger. På grund av ett förhållandevis högt pris så förväntar man sig inte att få sålt något större antal av produkten utan vill visa på vilka alternativ och möjligheter som finns. Och även på Stadsmuseet framgår det mycket tydligt vid ett besök i museibutiken att de gör aktiva och medvetna val vid inköp av leksaker och de har många leksaker i sortimentet med en tydlig miljöprofil.

Förslag till fortsatt arbete

Allt är inte reglerat i kemikalielagstiftningen. Göteborgs Stad bör vara en föregångare och gå steget längre genom att ställa krav och göra medvetna val. Med strategiska dokument som kemikalieplanen visar Göteborgs Stad på sin ambition att gå längre. Projektet har kommit fram till följande förslag inom ramen för kemikalieplanens åtgärder:

- Förvaltningar och bolag ansvarar för att följa kemikalieplanen. Det är därför viktigt att stadens förvaltningar och bolag arbetar vidare med kemikalieplanens åtgärder och tillämpar de prioriteringar som finns där.
- De förvaltningar och bolag som upphandlar varor behöver ställa tydliga krav med avseende på innehåll av kemikalier. Göteborgs Stads policy för upphandling och inköp fastställer att staden ska bidra till en hållbar stad genom att ställa krav vid sina inköp. Som stöd vid egna upphandlingar har förvaltningar och bolag möjlighet att ta hjälp av Upphandlingsbolaget.
- Systematiskt arbete med egenkontroll och rutiner är avgörande för att nå de lokala delmålen för Giftfri Miljö. Förvaltningar och bolag bör ha en rutin för inköp samt säkerställa att kemikalieplanen är känd och förankrad hos de som gör inköp i organisationen.
- Göteborgs Stad bör verka för skärpt lagstiftning för kemikalier i varor så att skyddet för barn ökar. Det är viktigt att även andra varor som riktar sig till barn kan regleras i lagstiftningen. Exempel som framkommit i uppdraget är så kallade modeaccessorier samt simhjälpmedel för barn.

Ordlista

Bilaga XIV

Bilaga XIV till Reach innehåller en förteckning över alla ämnen för vilka det krävs tillstånd enligt Reach.

Bilaga XVII

Bilaga XVII till Reach innehåller en förteckning över begränsningar av tillverkning, utsläppande på marknaden och användning av vissa farliga ämnen, blandningar och varor.

Kandidatförteckningen

En lista kopplad till Reach där ämnen som har särskilt hälso- och miljöfarliga egenskaper finns upptagna, så kallade SVHC-ämnen. Identifieringen av ämnen som kan hamna på kandidatförteckningen är en kontinuerlig process, vilket innebär att nya ämnen kontinuerligt förs upp på listan. När ett ämne har tagits upp på Kandidatförteckningen ställer det vissa krav på företag som tillverkar, importerar eller använder ämnet när det gäller information, anmälan och tillstånd för ämnet. Ämnen från kandidatförteckningen förs successivt över till bilaga XIV (i Reach) för att tillståndsprövas.

Reach

Europeisk ramlag för kemikalier som ersätter stora delar av de kemikalierregler som gällde före den 1 juni 2007 i EU och i Sverige. Reglerna finns i en EG-förordning och ska därför tillämpas direkt, utan att översättas i svenska regler. Reach står för Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier).

SIN- listan

SIN står för Substitute It Now och är en förteckning över ämnen som är utvalda utifrån kriterierna för särskilt farliga ämnen (SVHC) i den europeiska lagstiftningen REACH. Bakom listan står Internationella Kemikaliesekretariatet, ChemSec. Syftet med listan är att hjälpa företag och organisationer att påskynda utfasningen av särskilt farliga ämnen samt minska riskerna kopplade till hanteringen av de farliga ämnen som vi fortsätter att använda.

SVHC

SVHC står för Substances of Very High Concern det vill säga ämnen som inger mycket stora betänkligheter. Det är ämnen som är upptagna på kandidatförteckningen och som kan bli föremål för tillståndsprövning genom Reach. Att föra upp ett ämne som SVHC-ämne på kandidatförteckningen är ett första steg i processen med att införa begränsningarna i användningen med hjälp av Reach.

Referenser

Göteborgs Stad. Kemikalieplan för Göteborgs Stad, version 2014-03-24.

Karolinska institutet, Institutet för miljömedicin. www.ki.se/imm/ftalater

Kemikalieinspektionen, PM 2/14. Kartläggning av ftalater i varor i Sverige.

Kemikalieinspektionen, Rapport 7/14. Förslag till utfasning av
fortplantningsstörande och hormonstörande ftalater i Sverige – Rapport från ett
regeringsuppdrag.

Kemikalieinspektionen, Rapport 5/14. Handlingsplan för en giftfri vardag 2015-
2020 – Skydda barnen bättre.

Bilagor

Analyserade ftalater samt eventuell reglering

Förkortning	Ämne	Egenskaper	Reglering
DEHP	Di(2-etylhexyl)ftalat	Utfasningsämne, Reproduktionsstörande	Reach bilaga XVII
DMEP	Di(2-metoxietyl)ftalat	Utfasningsämne, Reproduktionsstörande	Kandidatförteckningen
DPP	Dipentylftalat	Utfasningsämne, Reproduktionsstörande	Kandidatförteckningen
DIPP	Diisopentylftalat	Utfasningsämne, Reproduktionsstörande	Kandidatförteckningen
DHNUP	1,2-bensendikarboxylsyra di- (C7-11)-alkylestrar, grenade och raka	Utfasningsämne, Reproduktionsstörande	Kandidatförteckningen
	Diisoheptylftalat	Utfasningsämne, Reproduktionsstörande	Kandidatförteckningen
NPIPP	N-pentylisopentylftalat	Utfasningsämne, Reproduktionsstörande	Kandidatförteckningen
DIBP	Diisobutylftalat	Utfasningsämne, Reproduktionsstörande	Kandidatförteckningen
DBP	Dibutylftalat	Utfasningsämne, Reproduktionsstörande	Reach bilaga XVII Kandidatförteckningen
DHP	Dihexylftalat	Utfasningsämne, Reproduktionsstörande	Kandidatförteckningen
BBP	Benzylbutylftalat	Utfasningsämne, Reproduktionsstörande Miljöfarligt, långtidseffekter	Reach bilaga XVII Kandidatförteckningen
DINP	Diisononylftalat		Reach bilaga XVII SIN-listan
DIDP	Diisodecylftalat		Reach bilaga XVII
DNOP	Di-n-oktylftalat		Reach bilaga XVII SIN-listan
DPHP	Bis(2-propylheptyl)ftalat		
DIHP	Diisoheptylftalat		

Insamlade varor

Provnamn	Försäljningsställe	Bild
<p>7. Vattenflaska, Emballator</p> <p>8. Sportkork, Emballator</p> <p>Separeras i två prover pga olika material i flaska och i vit beläggning på locket.</p>	Liseberg	
9. Handväska, Checkmate	Liseberg	
10. Loppa, Grön	Liseberg	
11. Simglasögon, Malmsten	Vallhallabadet	

<p>12. Fodral med fiskar, Malmsten</p>	<p>Vallhallabadet</p>	
<p>13. Armpuffar, Zoggs 14. Ventil, Zoggs</p> <p>Separeras i två prover pga att vi ville analysera både plasten i armpuffen och i ventilen.</p>	<p>Vallhallabadet</p>	
<p>15. Simglasögon, Epsan</p>	<p>Lundbybadet</p>	
<p>16. Armpuffar, Fashy 17. Ventil, Fashy</p> <p>Separeras i två prover pga att vi ville analysera både plasten i armpuffen och i ventilen.</p>	<p>Lundbybadet</p>	

<p>18. Studsboll med bil</p>	<p>Stadsmuseet</p>	
<p>19. Fingersafari, npw</p>	<p>Stadsmuseet</p>	
<p>20. Valross, K&M</p>	<p>Sjöfartsmuseet</p>	
<p>21. Pirat, Papo</p>	<p>Sjöfartsmuseet</p>	

Analysresultat

Bilaga 3

Vara	Försäljningsställe	DIBP	DBP	BBP	DEHP	DINP	DIDP	DNOP	DPHP	DMEP	DHNUP	DHP	Diisoheptyl-ftalat	DPP	DIPP	NPIPP	DIHP	Enhet
7. Vattenflaska	Liseberg	<20	<20	<20	<50	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
8. Sportkork	Liseberg	<20	<20	<20	<50	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
9. Handväska	Liseberg	<20	<20	<20	180000	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
10. Loppa	Liseberg	<20	<20	<20	<50	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
11. Simglasögon	Vallhalla	<20	<20	<20	<50	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
12. Fodral m fiskar	Vallhalla	<20	<20	<20	780	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
13. Armpuffar	Vallhalla	39	100	<20	<50	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
14. Ventil	Vallhalla	<20	<20	<20	<50	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
15. Simglasögon	Lundbybadet	<20	<20	<20	<50	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
16. Armpuffar	Lundbybadet	<20	<20	<20	<50	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
17. Ventil	Lundbybadet	<20	<20	<20	<50	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
18. Studsboll m bil	Stadsmuseet	<20	<20	<20	<50	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
19. Fingersafari	Stadsmuseet	<20	<20	<20	<50	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
20. Valross	Sjöfartsmuseet	<20	<20	<20	<50	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg
21. Pirat	Sjöfartsmuseet	<20	<20	<20	<50	<100	<100	<20	<50	<20	<200	<20	<100	<20	<20	<20	<100	mg/kg

Sammanställning av verksamheternas svar

	Göteborgs Stadsmuseum	Sjöfartsmuseet Akvariet	Göteborgs Konstmuseum	Röhsska museet	Liseberg	Vallhallabadet, GotEvent	Lundbybadet, IOFF	Göteborgs turistbyrå, Göteborg&Co
Verksamheten säljer leksaker, eller andra varor till barn, av mjuk plast	Ja	Ja	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej
Verksamheten känner till kemikalieplanen	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej På Got Event är kemikalieplanen känd.	Nej På IOFF är kemikalieplanen känd.	Nej
Verksamheten tar hänsyn till kemikalieplanen vid inköp av leksaker eller andra varor till barn.	Nej, men plastprodukter köps endast in om leverantören kan garantera att de är fria från giftiga kemikalier.	Ja	-	-	Ja	Nej, men enligt inköpsrutin ska miljömärkta produkter väljas i första hand.	Nej, men miljömärkta varor väljs i första hand.	Nej
Verksamhetens rutin för inköp, vilka kemikaliekrav ställs samt hur sker uppföljning.	Tar hänsyn till miljöaspekter vid inköp, t ex material, transport och tillverkning.	Tar hänsyn till miljöaspekter vid inköp, t ex material, transport och tillverkning.	-	-	Har dokumenterad styrdokument i form av inköpsdirektiv och inköpsanvisningar. Tar hänsyn till miljöaspekter vid inköp.	Inga krav avseende kemikalier eller miljö i dagsläget.	Inga miljökrav utöver de som Upphandlingsbolaget ställer.	Inga specifika krav avseende kemikalier.

Sammanställning av verksamheternas svar

Hur sker upphandling av de varor som säljs?	Egen upphandling	Direkt-upphandling	Egen upphandling	-	Egen upphandling	Direkt-upphandling	Avrop sker från ramavtal. Direkt-upphandling sker i undantagsfall.	-
Verksamhetens rutin för upphandling, vilka kemikaliekrav ställs samt hur sker uppföljning.	Leverantören ska kunna garantera att varorna som köps in är fria från giftiga kemikalier.	Krav på innehåll av kemikalier utifrån kemikalieplanen. Uppföljning sker genom att verifikat har begärts ut för mjuka plastleksaker. Ska skapa en miljökravenkät för kartläggning av leverantörer.	Inga krav avseende kemikalier men mycket få produkter av mjuk plast köps in.	-	Uppföljning sker genom granskning av verifikat samt testning av de varor som Liseberg sätter sitt varumärke på. Arbete pågår med att ställa krav och följa upp på övrigt sortiment.	Inga krav avseende kemikalier eller miljö i dagsläget.	-	Inga specifika krav avseende kemikalier.

Klipp från Lisebergs hemsida angående återkallande

Återkallelse av handväska från Checkmate

Handväskan på bilden, märke Checkmate, artikelnummer 15627, som under sommaren 2016 sålts i Kaninbutiken på Liseberg, återkallas. Väskans handtag och baksida har vid analys visat sig innehålla halter av ämnet DEHP.

Liseberg AB återkallar en handväska som sålts i Lisebergs Kaninbutik under perioden 2016-05-01 till 2016-08-07. Väskans baksida och handtag har vid laboratorieanalys visat sig innehålla ämnet DEHP, en ftalat som används som mjukgörare för plastmaterial och som är förbjuden i bland annat leksaker.

Väskan är tillverkad av företaget Checkmate och har artikelnummer 15627. Måtten är 290mm x 210mm, inklusive handtag.

Du som har köpt handväskan i Kaninbutiken kan återlämna väskan till Liseberg och få pengarna tillbaka. Kontakta Lisebergs Gästservice via e-post, gastservice@liseberg.se, för mer information om hur du ska gå till väga.

Publikationer utgivna av Göteborgs miljöförvaltning

Rapporter (ISSN 1401-2448):

- R 2016:1 Årsrapport 2015
R 2016:2 Våga fråga - kunna svara. Åtgärd 97 Göteborgs Stads miljöprogram 2013
R 2016:3 Kemikalier i byggvaror. - Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Göteborg, Helsingborg och Stockholm
R 2016:4 Strandkvannefjärilar Göteborgs Stad 2015
R 2016:5 Luftkvaliteten i Göteborgsområdet. Årsrapport 2015
R 2016:6 Metaller i vattendrag - undersökningar av biotillgängliga metaller i vattendrag i Göteborg 2015
R 2016:7 Bottenfauna - undersökningar av djurlivet i några sötvattensmiljöer i Göteborg 2015
R 2016:8 Kemikalier i varor av läder och konstläder - Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Göteborg, Helsingborg och Stockholm
R 2016:9 Arter och naturtyper i Göteborg → ansvarsarter och ansvarsbiotoper
R 2016:10 Poolkemikalier och badleksaker - Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Göteborg, Helsingborg och Stockholm
R 2016:11 Följer Göteborgs Stad förbudet om ftalater i varor?
- R 2015:1 Årsrapport 2014
R 2015:2 Metaller i vattendrag - undersökningar av biotillgängliga metaller i vattendrag i Göteborg 2014
R 2015:3 Bottenfauna - undersökningar av djurlivet i några sötvattensmiljöer i Göteborg 2014
R 2015:4 Inventering av tennorganiska föreningar och dess effekter i småbåtshamnar 2014
R 2015:5 Detaljhandelns kunskaper om kemikalier i varor- fokus vardagsrummet. Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Göteborg, Helsingborg och Stockholm
R 2015:6 Luftkvaliteten i Göteborgsområdet. Årsrapport 2014
R 2015:7 Fältinventering av ålgräs i Göteborg 2014
R 2015:8 Översiktlig inventering av ålgräsängar i Göteborgs kommun
R 2015:9 Ekologisk landskapsanalys - artanalyser och metodutveckling
R 2015:10 Märkning av biocidbehandlade varor. Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Göteborg, Helsingborg och Stockholm
R 2015:11 Kemikalier i varor som kommer i kontakt med livsmedel. Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Göteborg, Helsingborg och Stockholm
R 2015:12 Kreativt återvinningscenter i Göteborg. Utredning enligt miljöprogramsåtgärd 209
- R 2014:1 Årsrapport 2013
R 2014:2 Inventering av alger på grunda hårdbottnar i Göteborgs skärgård
R 2014:3 Inventering av grunda mjukbottnar i Göteborg 2013
R 2014:4 Varor i lågprissegmentet - tillsyn över detaljhandeln. Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Göteborg och Stockholm
R 2014:5 Budget 2014
R 2014:6 Bottenfauna i Göteborgs kommun 2013
R 2014:7 Metaller i vattendrag 2013
R 2014:8 Metaller i vallgravsfisk 2013
R 2014:9 PVC-produkter - tillsyn över detaljhandeln. Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Göteborg, Helsingborg och Stockholm
R 2014:10 Luftkvaliteten i Göteborgsområdet. Årsrapport 2013
R 2014:11 Pedagogiska odlingsträdgårdar. Slutrapport
R 2014:12 Kemikalier i arbets- och profilkärl - tillsyn över detaljhandeln. Tillsynsprojekt i samarbete mellan Göteborg, Helsingborg, Malmö och Stockholm
R 2014:13 Jämställt bemötande
R 2014:14 Miljörapport 2013. En beskrivning av miljötillståndet i Göteborg
R 2014:15 Kemikalier i skor och leksaker - tillsyn över detaljhandeln. Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Göteborg, Helsingborg och Stockholm

Miljöförvaltningen

Box 7012, 402 31 Göteborg

Tel vx: 031-365 00 00

E-post: miljoforvaltningen@miljo.goteborg.se

**Göteborgs
Stad**